

प्रधानमंत्री किसान सन्मान निधी (PM KISAN)

अपात्र व्यक्तींच्या / चुकीच्या खात्यात जमा झालेली लाभाची रक्कम परत करण्याची सर्वसाधारण कार्यपध्दती (Standard Operating Procedure - SOP)

१. पी.एम.किसान ही एक केंद्र पुरस्कृत योजना असून त्या अंतर्गत देशभरातील पात्र शेतकरी कुटुंबांच्या बँक खात्यात रु. ६०००/- थेट लाभ हस्तांतरण (DBT) मार्फत हस्तांतरीत केले जात आहेत. हा लाभ एप्रिल-जुलै, ऑगस्ट-नोव्हेंबर आणि डिसेंबर-मार्च या चार महिन्यांच्या अंतराने रु. २०००/- अशा समान तिन हप्त्यांमध्ये हस्तांतरीत केले जात आहे.
२. पी.एम.किसान प्रणालीमार्फत देण्यात आलेला लाभ हा अपात्र व्यक्तीच्या खात्यात/पात्र लाभार्थ्यांचा लाभ दुस-या व्यक्तीच्या खात्यात जमा झाला असल्याबाबत प्रकरणे असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे. अशा प्रकरणांबाबत (परिस्थितीबाबत) अपात्र व्यक्तींच्या / चुकीच्या खात्यात जमा झालेली लाभाची रक्कम शासनास परत करण्यासाठी खालीलप्रमाणे पध्दती अनुसरण करणे आवश्यक आहे.
 - अ) लाभ मिळालेला अपात्र व्यक्ती स्वेच्छेने मिळालेला लाभाची रक्कम परत करू इच्छित असल्यास,
 - ब) राज्यशासन / शासकीय यंत्रणेने अशा व्यक्तीस अपात्र घोषित केले असल्यास / अपात्र आढळल्यास,
 - क) पात्र लाभार्थ्यांचा लाभ चुकीने दुस-याच्या खात्यात जमा झालेला असल्यास,
 - ड) बँकेमधील रेकॉर्डनुसार लाभार्थी मयत असल्यास,
३. संबंधीत तालुका/जिल्हा नोडल अधिकारी यांनी अपात्र लाभार्थी स्वेच्छेने लाभाची रक्कम परत करणा-या, अपात्र व्यक्तीकडून तसेच पात्र लाभार्थ्यांचा लाभ चुकीने दुस-याच्या खात्यात जमा झालेला असल्याने तो लाभ / रक्कम वसूल केल्यावर करावयाची कार्यवाही
 - I. जर चुकीच्या /अपात्र प्राप्तकर्त्यास स्वतः त्याने/तिने लाभ / रक्कम परत करावयाचा असल्यास तो / ती संबंधीत तालुका नोडल अधिकारी यांच्याकडे रोख स्वरूपात/ धनादेश / धनाकर्ष / राज्यशासन मान्यता प्राप्त इतर कोणत्याही पध्दतीद्वारे लाभाची रक्कम परत जमा करतील. अशा व्यक्तींनी लाभाची रक्कम तालुका नोडल अधिकारी तथा तहसिलदार यांच्या स्तरावर असलेल्या शासकीय बँक खात्यात जमा केल्यानंतर त्याची स्वतंत्रपणे त्या व्यक्तींना शासकीय पोच पावती देण्यात यावी. तदनंतर तात्काळ मुद्दा क्र. ४ अन्वये कार्यवाही करावी.
 - II. जर चुकीच्या / अपात्र प्राप्तकर्त्यास राज्यशासन/शासकीय यंत्रणेने अपात्र घोषित केल्यास / ओळखल्यास त्या व्यक्तीकडून लाभ / रक्कम वसूल करून तात्काळ तालुका नोडल अधिकारी तथा तहसिलदार यांच्या स्तरावर असलेल्या शासकीय बँक खात्यात जमा करावी आणि त्याची स्वतंत्रपणे शासकीय पोच पावती संबंधित शेतक-यांना देण्यात यावी. तदनंतर तात्काळ मुद्दा क्र. ४ अन्वये कार्यवाही करावी.

- III. अशा स्वेच्छेने लाभाची रक्कम परत केलेल्या तसेच अपात्र व्यक्तीकडून वसूल केली गेलेली रक्कम आणि पात्र लाभार्थ्यांचा लाभ चुकीने दुस-याच्या खात्यात जमा झालेला असल्याने तो लाभ / रक्कम वसूल केल्यावर तात्काळ तालुका नोडल अधिकारी तथा तहसिलदार यांच्या स्तरावर असलेल्या शासकीय बँक खात्यात जमा करावी.
- IV. मुद्दा क्र. I व II नुसार तालुका नोडल अधिकारी तथा तहसिलदार यांच्या स्तरावर असलेल्या शासकीय बँक खात्यात जमा झालेली रक्कम धनादेशाद्वारे दर पंधरादिवसांच्या अंतराने जिल्हा नोडल अधिकारी यांच्या शासकीय बँक खात्यात जमा करून तालुक्यातील प्रवर्गानुसार संबंधित परतावा केलेल्या व्यक्तींच्या यादीसह जिल्ह्यास सादर करावी.
- V. जिल्ह्यांनी सर्व तालुक्यांची एकत्रीत जमा रक्कम SC, ST & Open या प्रवर्गनिहाय स्वतंत्र धनादेशाद्वारे प्रत्येक महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यात दि. ५ तारखेपर्यंत राज्याच्या प्रशासकीय खात्यामध्ये जमा करावी. (SC, ST & Open या प्रवर्गाकरीता अनेक लाभार्थ्यांचा परतावा जमा करण्यासाठी प्रवर्गनिहाय वेगळवेगळा धनादेश वापरावा.)
- VI. धनादेश PM-KISAN ADMINISTRATIVE EXPENSES (MAHA-COMMR-AGRI) या नावे काढण्यात यावा.
- VII. त्याचप्रमाणे जिल्ह्यातील संबंधित परतावा केलेल्या व्यक्तींची प्रवर्गानुसार यादी तयार करून खालील नमुन्यानुसार स्वाक्षरीप्रत तसेच एक्सेल सॉफ्ट कॉपी (इंग्रजी भाषेमध्ये) कृषि आयुक्तालयास सादर करावी.

Sr. No.	District Name	Beneficiary Id	Bank Account No.	Beneficiary Name who's Refunded Benefit	Category	Financial Year	Installment No.	Refunded Amount	District Cheque No. & Date
एकुण									

- VIII. अशा सर्व संबंधित शेतक-यांचा प्रवर्गनिहाय धनादेश व वरील नमुन्यातील शेतक-यांची यादी प्रत्येक महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यात दि. ७ तारखेपर्यंत पोस्ट ऑफिस / कुरिअर मार्फत कृषि आयुक्तालयास सादर करणे आवश्यक आहे.
- IX. जिल्ह्यांकडून प्रवर्गनिहाय धनादेशाद्वारे प्राप्त झालेली परतावा रक्कम धनादेश (Cheque) / धनाकर्ष (D.D. - Demand Draft) द्वारे थेट Pay & Account Office (लेखा कार्यालय), कृषि व शेतकरी कल्याण मंत्रालय, कृषि, सहकार आणि शेतकरी कल्याण विभाग, दिल्ली यांना जमा करण्यात येईल.

४. पी.एम.किसान पोर्टलवर विकसित केलेल्या सुविधेमध्ये लाभ परत केलेल्या शेतक-यांची माहिती भरणे आवश्यक आहे. यासाठी पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करावी.

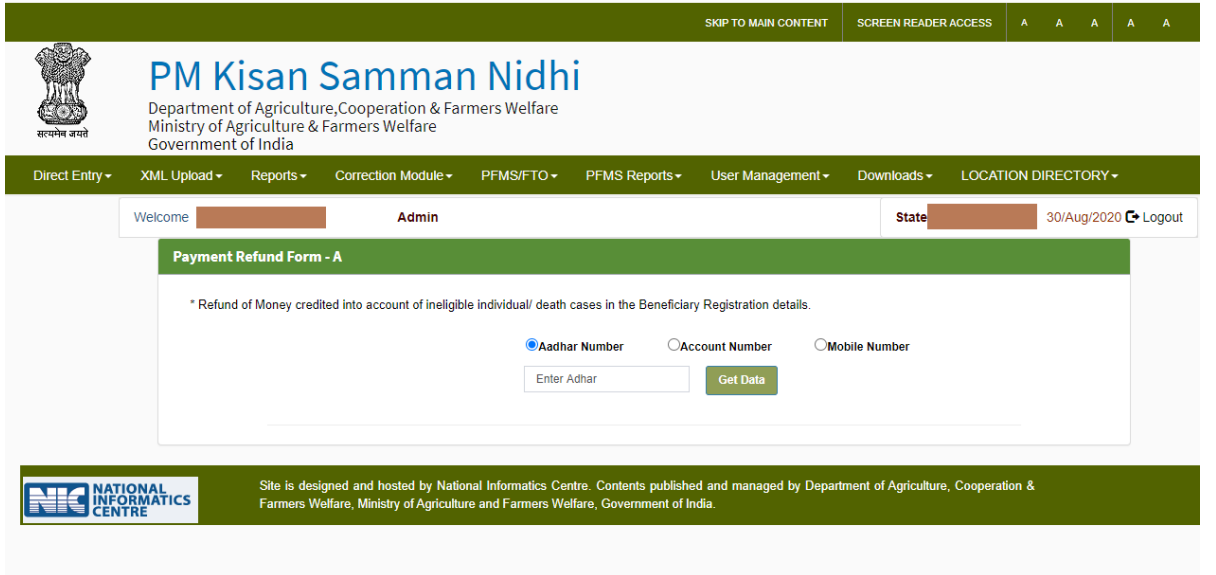
पी.एम.किसान पोर्टलवर Login केल्यानंतर Correction Module मध्ये Payment Refund Form - A व Payment Refund Form - B चालू हे दोन पर्याय उपलब्ध आहेत.

a) **Payment Refund Form - A** यामध्ये अपात्र व्यक्ती / मयत लाभार्थी अशा व्यक्तींचा लाभ परत घेतल्यानंतर पुढीलप्रमाणे कार्यपध्दतीचा अंवलंब करुन माहिती भरावी.

The screenshot shows the PM Kisan Samman Nidhi portal interface. The top navigation bar includes 'SKIP TO MAIN CONTENT', 'SCREEN READER ACCESS', and accessibility icons. The main header displays the portal title and the Department of Agriculture, Cooperation & Farmers Welfare, Ministry of Agriculture & Farmers Welfare, Government of India. The navigation menu includes 'Dashboard', 'Direct Entry', 'XML Upload', 'Reports', 'Correction Module', 'PFMS/FTO', 'PFMS Reports', 'User Management', and 'DOWNLOADS'. The 'Correction Module' dropdown menu is open, showing options like 'Sub-District/Block/Gender', 'Death/Ineligibility Cases', 'Remark Wise Correction', 'Bank Details Correction', 'Revoke Stop Payment Rejections', 'Approval of Bank Details', 'Death/Ineligibility Cases Approval', 'Invalid XML data-Rural', 'First Level PFMS Rejected Data', 'INVALID XML DATA-URBAN', 'CORRECTION FOR STOPPAYMENT RECORDS', and 'PAYMENT REFUND FORM (A)'. The 'PAYMENT REFUND FORM (A)' option is highlighted with a yellow box and a red arrow. The footer includes the National Informatics Centre logo and the text: 'Site is designed and hosted by National Informatics Centre. Contents published and managed by Department of Agriculture, Cooperation & Farmers Welfare, Ministry of Agriculture and Farmers Welfare, Government of India.'

i) अपात्र व्यक्ती / मयत लाभार्थी अशा व्यक्तींना रक्कम चुकीने हस्तांतरीत झाली असेल त्याचा बँक खातेक्रमांक/आधार क्रमांक / मोबाईल क्रमांकाची विचारणा करतील.

The screenshot shows the PM Kisan Samman Nidhi portal interface for the 'Payment Refund Form - A'. The top navigation bar includes 'SKIP TO MAIN CONTENT', 'SCREEN READER ACCESS', and accessibility icons. The main header displays the portal title and the Department of Agriculture, Cooperation & Farmers Welfare, Ministry of Agriculture & Farmers Welfare, Government of India. The navigation menu includes 'Direct Entry', 'XML Upload', 'Reports', 'Correction Module', 'PFMS/FTO', 'PFMS Reports', 'User Management', 'Downloads', and 'LOCATION DIRECTORY'. The 'Payment Refund Form - A' form is displayed, showing a message: '* Refund of Money credited into account of ineligible individual/ death cases in the Beneficiary Registration details.' Below the message, there are three radio buttons: 'Aadhar Number' (selected), 'Account Number', and 'Mobile Number'. There is an 'Enter Adhar' input field and a 'Get Data' button. The footer includes the National Informatics Centre logo and the text: 'Site is designed and hosted by National Informatics Centre. Contents published and managed by Department of Agriculture, Cooperation & Farmers Welfare, Ministry of Agriculture and Farmers Welfare, Government of India.'

ii) बँक खाते क्रमांक/आधार क्रमांक / मोबाईल क्रमांक प्रविष्ट केल्यानंतर त्या व्यक्तीचा रक्कमेचा तपशिल, व्यक्तीचा प्रवर्ग आणि आर्थिक वर्षानुसार तपशिल Central Database मधुन दर्शविण्यात येईल.

Form (A) - Ineligible/ unwilling farmer			
Farmer Name: [REDACTED]		Registration Number and Date: [REDACTED], 22/02/2019	
Gender: Male		Category: General/Others	
Beneficiaries Status: Active		Aadhar Status: Aadhar Number is not Verified	
PFMS / Bank Status: Farmer Record has been accepted by PFMS / Bank			
State: MAHARASHTRA		District: [REDACTED]	
Block: [REDACTED]		Village: [REDACTED]	
Please Tick the installment to be refunded			
Installment No 1: 1st installment payment done	Installment No 2: 2nd installment payment done	Installment No 3: 3rd installment payment done	Installment No 4:
Account Number 1: [REDACTED]	Account Number 2: [REDACTED]	Account Number 3: [REDACTED]	Account Number 4:
Credit Date: 21/09/2019	Credit Date: 31/10/2019	Credit Date: 19/11/2019	Credit Date: ----
Refund Installment 1: ☐	Refund Installment 2: ☐	Refund Installment 3: ☐	Refund Installment 4: ☐
Total Installment Amount to be Refunded (Rs.) :		0	
Please Tick the installment to be refunded			
Refund Details			
Refund Mode --Refund Mode-- Cash Cheque		Cheque No Cheque No	
Refund Amount (Rs.) 0		Refund Date DD-MM-YYYY	
Receipt No Receipt No		Submit	

- iii) ज्या हप्त्यांचे पैसे परत करावयाचे असतील त्या हप्त्याचा क्रमांक (१ ला, २ रा, ३ रा इ.) निवडावा. ज्या प्रकारे १ ला, २ रा, ३ रा इ. हप्त्यांची निवड केली जाईल त्याप्रकारे Refund Amount (Rs.) मध्ये रक्कम तात्काळ दर्शविली जाईल.
- iv) संबंधित व्यक्तीने रोख स्वरूपात पैसे (लाभ) जमा केला असल्यास Refund Mode मध्ये Cash हा पर्याय निवडावा. त्यानंतर Refund Date व Receipt No प्रविष्ट करावा. सदर प्रविष्ट केलेल्या माहितीची खात्री करून Submit करावे.
- v) संबंधित व्यक्तीने धनादेश स्वरूपात पैसे (लाभ) जमा केला असल्यास Refund Mode मध्ये Cheque हा पर्याय निवडावा. त्यानंतर Cheque No, Refund Date व Receipt No प्रविष्ट करावा. सदर प्रविष्ट केलेल्या माहितीची खात्री करून Submit करावे.

b) **Payment Refund Form - B** यामध्ये लाभार्थी नोंदणी तपशिलात चुकीच्या खात्याचा तपशिल प्रविष्ट केल्यामुळे चुकीच्या खातेक्रमांकामध्ये लाभ जमा झाला असल्यास पुढीलप्रमाणे कार्यपध्दतीचा अंवलंब करुन माहिती भरावी.

The screenshot shows the PM Kisan Samman Nidhi website interface. The header includes the Government of India logo and the text 'PM Kisan Samman Nidhi, Department of Agriculture, Cooperation & Farmers Welfare, Ministry of Agriculture & Farmers Welfare, Government of India'. The navigation bar contains 'Direct Entry', 'XML Upload', 'Reports', 'Correction Module', 'PFMS/FTO', 'PFMS Reports', 'User Management', and 'Downloads'. The 'Correction Module' dropdown menu is open, listing various options such as 'Death/Ineligibility Cases', 'Remark Wise Correction', 'Bank Details Correction', etc. The option 'PAYMENT REFUND FORM (B)' is highlighted in yellow, and a red arrow points to it from the right. Below the menu, there is a text box with the email 'pkmisan-tech@nic.in' and a 'Print' button.

योजने अंतर्गत लाभार्थी नोंदणी तपशिलात चुकीच्या खात्याचा तपशिल प्रविष्ट केल्यामुळे चुकीच्या खातेक्रमांकामध्ये जमा झालेल्या लाभार्थ्यांची माहिती भरणे अनिवार्य आहे.

* Refund of Money credited into wrong account number due to wrong account detail entry in the Beneficiary Registration details. Print

Form (B) - Refund of Payment Wrongly Transferred in to the Account

Personal Details

Name * Gender * Category * Email: Mobile:

Location Details

State * District * Sub-District Block

Village

Bank Details

Please mention the account details in which you have received amount

IFSC Code * Bank Name * Account Number * Amount *

Refund Details

Refund Mode * Refund Cheque No * Refund Amount * Refund Date * Receipt No *

५. पी.एम.किसान योजनेचा लाभ परत केलेल्या शेतक-यांना अपात्र म्हणून चिन्हांकीत करण्यासाठी पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करावी.

पी.एम.किसान पोर्टलवर Login केल्यानंतर Correction Module मध्ये Death / Ineligibility Cases चालु केल्यानंतर पुढीलप्रमाणे Inputs असतील.

The screenshot shows the PM Kisan Samman Nidhi portal interface. The top navigation bar includes 'SKIP TO MAIN CONTENT', 'SCREEN READER ACCESS', and accessibility icons. The main header displays the PM Kisan Samman Nidhi logo and the Department of Agriculture, Cooperation & Farmers Welfare, Ministry of Agriculture & Farmers Welfare, Government of India. The navigation menu includes 'Dashboard', 'Direct Entry', 'XML Upload', 'Reports', 'Correction Module', 'PFMS/FTO', 'PFMS Reports', 'User Management', and 'DOWNLOADS'. The 'Correction Module' dropdown menu is open, showing options like 'Sub-District/Block/Gender', 'Death/Ineligibility Cases' (highlighted with a yellow box and a red arrow), 'Remark Wise Correction', 'Bank Details Correction', 'Revoke Stop Payment Rejections', 'Approval of Bank Details', 'Death/Ineligibility Cases Approval', 'Invalid XML data-Rural', 'First Level PFMS Rejected Data', 'INVALID XML DATA-URBAN', 'CORRECTION FOR STOPPAYMENT RECORDS', and 'PAYMENT REFUND FORM (A)'. The main content area shows a 'Welcome' message and 'Functionality available to District Level Officer' with a list of actions.

i) शेतक-यांना अपात्र म्हणून चिन्हांकीत करावयाचे असेल तर त्याचा आधार क्रमांक / बँक खाते क्रमांक/ रजिस्ट्रेशन क्रमांकाची विचारणा करतील.

The screenshot shows the 'Permanent Stop for Death/ Ineligibility Case' form. The form includes a 'Note' section with instructions: '1. Death Cases' and '2. Ineligibility Cases : The beneficiary who are registered by mistake in the PMKISAN portal but falls in the exclusion category of PMKISAN guidelines. The beneficiaries request submitted through this window will be treated as permanently deleted data from the PMKISAN Portal. No corrections will be entertained for these beneficiaries. Do not register here for incorrect bank details/ farmer details, there will be a separate window for such corrections.' Below the note, there are input fields for 'Aadhar No.', 'Account No.', and 'Registration No.', along with 'Search' and 'Ineligibility Cases Bulk Upload' buttons. The 'Farmer Details' section lists fields: 'Registration No', 'Name', 'Father Name', 'Village', 'AadharNo', 'IFSC Code', 'Bank Name', and 'Account No.'. At the bottom, there is a 'Please select an action' dropdown menu with options: '-- Please Select --', '-- Please Select --', 'Death Case Update', and 'In Eligible Update'.

ii) आधार क्रमांक / बँक खाते क्रमांक/ रजिस्ट्रेशन क्रमांक प्रविष्ट केल्यानंतर त्या व्यक्तीचा तपशिल Central Database मधुन दर्शविण्यात येईल.

iii) तद्नंतर सदर माहितीची खात्री करून त्या व्यक्तीस अपात्र करण्याची योग्य ती कार्यवाही करावी.

- iv) त्याचप्रमाणे जास्त शेतक-यांना अपात्र म्हणून चिन्हांकीत करावयाचे असेल तर Ineligibility Cases Bulk Upload या ठिकाणी क्लिक करून त्यांची एकत्रीत XML File पी.एम.किसान पोर्टलवर अपलोड करावी.

The screenshot shows the PM Kisan Samman Nidhi portal. The header includes the Government of India logo and the text 'PM Kisan Samman Nidhi, Department of Agriculture, Cooperation & Farmers Welfare, Ministry of Agriculture & Farmers Welfare, Government of India'. The navigation menu includes 'Dashboard', 'Direct Entry', 'XML Upload', 'Reports', 'Correction Module', 'PFMS/FTO', 'PFMS Reports', 'User Management', and 'DOWNLOADS'. The main content area is titled 'Upload Death/Ineligibility Cases XML File' and features a file upload section with a 'Choose File' button and an 'Upload' button. The page also shows a user profile 'Application User' and a date '04/Sep/2020' with a 'Logout' link.

- v) वरीलप्रमाणे एक किंवा अनेक शेतक-यांना अपात्र म्हणून चिन्हांकीत केल्यानंतर तालुका / जिल्हा लॉगीन मधून त्यास तात्काळ मान्यता प्रदान करावी. सदरबाबत मान्यता प्रदान केल्यानंतर त्या एक किंवा अनेक अपात्र शेतक-यांचा डाटा पी.एम.किसान प्रणालीवरून कायमस्वरूपी वगळण्यात (Permanently Deleted) येतील.

The screenshot shows the 'Approval Dashboard' for 'Death Case Records for Approval'. The dashboard includes a warning message: 'Kindly Report here 1. Death Cases 2. Ineligibility Cases : The beneficiary who are registered by mistake in the PMKISAN portal but falls in the exclusion category of PMKISAN guidelines. The beneficiaries request submitted through this window will be treated as permanently deleted data from the PMKISAN Portal. No corrections will be entertained for these beneficiaries. Do not register here for incorrect bank details/ farmer details, there will be a separate window for such corrections.' Below the message are two buttons: 'Death Case' and 'Ineligibility Case'. The page also shows a user profile 'Application User' and a date '04/Sep/2020' with a 'Logout' link.

६. पात्र लाभार्थ्यांचा लाभ चुकीने दुस-याच्या खात्यात जमा झालेला असल्यास किंवा एखाद्या व्यक्तीच्या बँक खात्यात चुकीने लाभ जमा झाल्यामुळे तो / ती व्यक्तीने राज्यशासनास लाभाची रक्कम परत करण्याबाबत कळविले असल्यास मुद्दा क्र. ४ व ५ अन्वये कार्यवाही करावी. त्यानंतर सदर माहितीची NIC कडून जुळवणी झाल्यावर पीएम किसान प्रणाली हे त्या पात्र लाभार्थ्यांच्या योग्य खात्यावर निधी अदायगीची कार्यवाही करतील.
७. Transaction Failure प्रकरणांप्रमाणे अशा लाभार्थ्यांच्या अदायगीसाठी पीएम किसान प्रणाली हे स्वतंत्र LOT Open करतील. तद्नंतर राज्यशासन हे LOT Close करून RFT स्वाक्षरी करतील. त्यासअनुसरुन FTO (Fund Transfer Order) व्युत्पन्न (Generate) करतील. अशा प्रकरणांमध्ये Payment Stop करण्याची सुविधा उपलब्ध नसेल.

८. बँकेमधील रेकॉर्डनुसार लाभार्थी मयत असल्यास, :

- i. लाभार्थ्यांच्या मृत्युनंतर त्याच्या खात्यात जमा झालेली रक्कम लाभधारकाची बँक ही सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया या नोडल बँकेकडे रक्कम परत करेल.
- ii. नोडल बँक (सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया) ही स्टेट बँक ऑफ इंडिया या मान्यता प्राप्त अधिकृत बँकेस माहिती कळवून पैसे परत करेल.
- iii. शेवटी स्टेट बँक ऑफ इंडिया ही अधिकृत बँक अशा सर्व मयत लाभार्थ्यांची माहिती PAO आणि PM Kisan Portal यांच्याकडे पाठविण्याची कार्यवाही करेल.
- iv. अशी सर्व प्रकरणे लाभार्थी हा मयत झाल्यामुळे अपात्र करण्यासाठी पोर्टलवर माहिती Open करून देण्यात येईल. यानंतर अशा प्रकरणांना तात्काळ नोडल अधिकारी यांनी अपात्र केल्यानंतर ही सर्व प्रकरणे प्रणालीवरून कायमस्वरूपी वगळण्यात (Permanently Deleted) येतील.